

Memòria | Josep Pimentel | Actualitzat el 19/01/2018 a les 14:01

La revolta de Fígols: cinc dies de comunisme llibertari

Recuperem la història del poble miner del Berguedà, que el gener de 1932 va començar una revolta social que acabaria sufocada per la II República | Els participants en la insurrecció van patir alts nivells de repressió un cop finalitzada

Molts dels obrers més significatius de la revolta de Fígols van ser detinguts i posteriorment deportats

Es compleixen vuitanta-sis anys de la proclamació del comunisme llibertari a Fígols (Berguedà) un 18 de gener de 1932. Durant cinc dies, la localitat va viure la que és per a molts la primera experiència pràctica a la península Ibèrica d'aquesta praxi llibertària, teoritzada durant anys.

Aquesta llavor té el seu origen l'any 1870 amb la celebració del Congrés de Barcelona, en què les societats obreres catalanes van decidir adherir-se a l'Associació Internacional de Treballadors (AIT) i que, al costat del profund arrelament de l'antiestatisme a la societat civil, va anar gestant la constitució d'associacions obreres que propugnaven una societat sense classes.

Els miners del Berguedà, organitzats majoritàriament entorn de la Confederació Nacional del Treball (CNT), van ser els primers a posar en pràctica aquest tipus d'organització social, durant la curta primavera del cru hivern de 1932.

Antecedents necessaris

Amb la proclamació de la II República, el 14 d'abril de 1931, van ser moltes les mostres de goig de la classe treballadora, que esperava que la jove república fos un contrapunt al poder de la patronal. La CNT va sortir de la clandestinitat i tot van ser esperances. Aviat es va veure quines eren les intencions dels primers governs republicans i la premsa anarcosindicalista va començar a denunciar les dificultats en les quals es trobaven els obrers. Van observar que no era un objectiu prioritari fer retrocedir el capitalisme. Els governants republicans no acceptarien un altre poder que no fossin les elits, ni una altra estructura que no fos jeràrquica. No volien negociar directament amb els sindicats, pretenien instaurar figures de mediació i es va trencar el consens.

El febrer de 1932, el diari *Solidaridad Obrera* publicava la següent reflexió: «La instauració del nou règim [republicà] va ser un raig de llum per aquests treballadors [?] va ser breu el temps de la il·lusió democràtica, va tornar la pressió, la coacció de sempre [?] la il·lusió per la República s'esvaïa».

A la tardor de 1931 es van desenvolupar diverses vagues i protestes a la geografia peninsular, per denunciar els atropellaments de la patronal i l'aplicació de lleis considerades «injustes» per l'anarcosindicalisme, com la Llei de contractes de treball i la Llei de jurats mixtes. Aquestes lleis pretenien marginar l'anarcosindicalisme i consagrar els organismes de conciliació i arbitratge de la dictadura de Primo de Rivera, durament combatuts per la CNT. La jove república pretenia reformar i modernitzar les estructures de l'estat i els anarcosindicalistes buscaven en el seu horitzó la revolució social.

En aquest context es va convocar, el 17 de gener de 1932, una vaga general a Berga, que es va estendre per diversos municipis de la Catalunya central, com Balsareny, Sallent, Súria, Fígols i Cardona. *Solidaridad Obrera* va denunciar que la patronal pretenia negar tot dret reivindicatiu als miners, posant traves a les activitats del sindicat, dificultant assemblees i suspentent mitings. En el número, publicat el 21 de gener de 1932, es denunciava que «als companys més significatius se'ls va fer la vida impossible. Un d'ells, el camarada Prieto, va ser empresonat».

La proclamació del comunisme llibertari

De les cròniques periodístiques de la insurrecció de Fígols que han arribat fins als nostres dies, cal destacar els articles del que fos el redactor-cap del diari republicà editat a Madrid, *La Tierra*, Eduardo de Guzmán (Villada 1908 - Madrid 1991). Són les que més consens han generat entre els protagonistes de la revolta: els miners anarcosindicalistes. Especialment, les cròniques dels dies 26 i 27 de gener, publicades originalment en el rotatiu madrileny i signades per De Guzmán, que van ser reproduïdes al setmanari anarquista *Tierra y Libertad* en els seus números 50 i 51, apareguts el 6 i el 13 de febrer de 1932 respectivament. Per il·lustrar i reconstruir aquests fets, també és d'utilitat consultar les cròniques periodístiques del diari anarcosindicalista *Solidaridad Obrera* i del setmanari d'orientació trentista *Cultura Libertaria*.

Per intentar comprendre aquesta revolta, cal tenir en consideració igualment les memòries de Pedro Peralta García (Sant Corneli 1923 - Perpinyà 2014), titulades *Las minas de Fígols. Una historia de la revolución social* i editades aquest 2018 pel Centre d'Estudis Llibertaris Federica Montseny. És un dels pocs testimonis escrits que hi ha sobre aquests fets. Les cròniques d'Eduardo de Guzmán, són les que cita Peralta en les seves memòries i les que més s'aproximen a les seves vivències.

Les primeres notícies que es van publicar a *Solidaridad Obrera* -el més llegit entre la classe obrera catalana de l'època- el dia 20 de gener de 1932, van arribar el dia anterior a la redacció en forma de rumors, que explicaven que a Fígols els miners s'havien declarat en vaga. El rotatiu es preguntava sobre els orígens del conflicte: «cal suposar que estigui motivat per la desmesurada explotació de la qual són objecte aquells treballadors».

Extracte de la premsa de l'època

La rebel·lió va esclatar a Fígols la matinada del diumenge al dilluns i, en un primer moment, es va ocupar la part alta de l'explotació minera, la colònia de Sant Corneli. El diari *Solidaridad Obrera* va ser clausurat per primera vegada des de la proclamació de la II República el dia 21 de gener, coincidint amb les vagues revolucionàries de l'Alt Llobregat, per la qual cosa les primeres cròniques de la revolta de Fígols no es van poder publicar fins a la seva reaparició, l'1 de març de 1932.

En una crònica publicada pel redactor E. Labrador el 2 de març a la *Soli* es diu: «els treballadors es van apoderar de les armes dels somatens, de les del director de les mines i altres empleats. Van ser amos absoluts de la situació. Durant prop d'una setmana la il·lusió revolucionària va ser viscuda amb totes les penalitats i alegries». Segons el periodista Eduardo de Guzmán, ningú va oposar resistència. Aquestes afirmacions coincideixen amb les publicades pel setmanari trentista *Cultura Libertaria*, el qual afegiria que «van constituir el Comitè revolucionari i van proclamar la revolució social».

Aquests cinc dies van ser uns moments d'exaltació popular compartit per tots els obrers i les seves famílies, «fins i tot els nois vivien amb gran simpatia la revolució social», publicava *Solidaridad Obrera*. Entre ells, Pedro Peralta García, que aleshores tenia nou anys. Les cròniques dels quatre periòdics ressalten que no va haver-hi robatoris, ni assassinats, ni violències individuals. Segons la informació de la crònica del periodista Eduardo de Guzmán, en referència a Fígols, s'afirma que «el poblat ha estat durant cinc dies -de dilluns a dissabte- vivint en règim de comunisme llibertari».

Organització revolucionària

Eduardo de Guzmán descriu molt bé en les seves cròniques publicades al diari *La Tierra* i al setmanari *Tierra y Libertad*, l'organització del municipi durant aquests cinc dies de comunisme llibertari. Aquesta es basava en tres aspectes: defensa, economia i política-administrativa.

Pel que fa a l'organització defensiva, segons la informació del cronista, es van constituir milícies voluntàries per defensar-se en cas de necessitat. En l'aspecte econòmic, el comitè revolucionari s'encarregaria de la producció i el consum. El treball a la mina es realitzava voluntàriament i el consum es va organitzar sobre la base de l'economat. Durant els cinc dies van quedar abolits els diners.

Pel que fa a l'organització política-administrativa, el dimecres 20 de gener de 1932 es van convocar unes eleccions per sufragi universal per constituir la comuna lliure de Fígols, en la qual van ser triats un delegat general i vuit delegats més.

La fi de l'aventura i la repressió

La comuna lliure de Fígols va decidir enviar un delegat a Barcelona per veure en quina situació estava la revolta. En el matí del divendres 23 de gener, el delegat Manuel Prieto, que era un dels homes més significatius de la revolta, va tornar al Berguedà amb males notícies. La revolució social no havia tingut ressò a Barcelona. En paraules d'Eduardo de Guzmán, «la realitat es fa implacable enfront dels seus projectes i il·lusions». Es va acordar no oposar resistències. Prieto, al costat d'alguns dels seus companys, va decidir marxar de la colònia. El mateix matí van entrar les tropes del govern -sense disparar un sol tret- i van ocupar la part alta de Fígols, Sant Corneli. L'aventura revolucionària tocava la seva fi.

Lista dels obrers que van ser represaliats

Molts dels obrers més significatius de la revolta de Fígols van ser detinguts i posteriorment deportats. Entre ells, Manuel Peralta Bernal (Alcorisa 1895 - Rivesaltes 1987), miner i actiu membre de la CNT, qui al costat d'altres miners de Fígols va estar deportat a Villa Cisneros (actual Dakhla, al Sàhara Occidental). L'opinió pública va fixar l'atenció dels successos en la figura de Manuel Prieto García, un dels principals líders del moviment insurreccional que va ser finalment deportat a Bata (Guinea Equatorial).

Més d'un centenar de miners van ser acomiadats i reemplaçats per miners procedents d'Astúries i altres llocs de la geografia peninsular. Una de les nombroses famílies expulsades de la colònia de Sant Corneli va ser la del jove Pedro Peralta García, que es va refugiar a casa d'un familiar en la localitat propera de Sallent. Aquestes famílies van ser incloses en llistes negres i represaliades, fet que va motivar que tinguessin veritables dificultats per trobar feina. La mare de Pedro Peralta va haver de fer-se passar per vídua per aconseguir feina. Amb els acomiadaments, van pretendre liquidar la CNT, que a poc a poc es va anar reconstituïnt amb l'ajuda de companys solvents aportats pel Comitè Regional de la CNT catalana.

Article publicat originalment a la Directa